

МІНОСЯН Андрій Сергійович,
професор кафедри ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування» та
соціально-гуманітарних дисциплін
Державного біотехнологічного
університету, кандидат історичних
наук, доцент;

ВАРИПАЄВ Олексій Михайлович,
доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія
людського спілкування» та соціально-
гуманітарних дисциплін Державного
біотехнологічного університету,
кандидат філософських наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК КОНСТРУКТ СВІТОГЛЯДНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сьогодні війна в Україні змінює не лише наші кордони, а й саме розуміння світової історії. Це глобальне зіткнення між імперським бажанням знищити цілий народ та природним правом людини бути вільною. Український досвід доводить, що неможливо відділити власну історію від громадянських свобод. Спротив терору (зокрема викраденню дітей та знищенню книг) є боротьбою за право на існування, яке Рафаель Лемкін назвав захистом від геноциду.

Наше самоствердження нагадує великі демократичні революції минулого (як-от боротьбу американських колоній за свободу у 1776 році), де нація об'єднується заради майбутнього. Ми відмовляємося бути заручниками чужих імперських міфів (подібних до нацистських претензій на Прагу чи Страсбург) і обираємо власний шлях. Повернення історичної пам'яті через героїзацію предків допомагає суспільству вистояти в цій багатовіковій боротьбі за незалежність.

Намагання північного агресора знищити українську ідентичність отримало різку відсіч з боку українського народу в його багатовіковій боротьбі за свободу і незалежність.

Протягом багатьох століть Україна, долаючи чисельні труднощі і перешкоди, шляхом важкої боротьби, втрат і випробувань намагалася реалізувати споконвічне право на існування самостійної держави [1, с. 111]. В копії листа Пилипа Орлика, датованого в Стокгольмі 30 квітня 1720 року, вказується про ненаситний експансіонізм російської імперії з підкресленням відмінності Росії від України, народ якої «тужить за своєю свободою й очікує лише, де знайти заступництво і допомогу, щоб повстати проти Росії» [2, с. 82].

Розглядаючи сучасну ситуацію, констатуємо, що захисні дії українських військових, діяльність волонтерів, цивільних усіх професій, не в останню чергу, надихається мужніми і шляхетними вчинками славетних предків, які

створювали військову славу протягом попередніх століть. Сучасне населення чи не вперше дізналося про багатьох національних героїв, які у важкій боротьбі з російським агресором боронили ідеали самостійності, демократії, незалежного розвитку.

Окремо слід розглянути витoki та історію протистояння російській експансії, яка фактично вже з XVII століття мала сформований вигляд і була спрямована на знищення історичного минулого, бажання силою втягнути Україну в сферу російських інтересів [3, с. 83]. Імперська політика щодо українців характеризувалася такими визначеннями, як поглинення, асиміляція, позбавлення національної пам'яті [4]. Просування і насильницьке запровадження ідеї позбутися проявів української автономії в політичному, економічному, соціально-культурному розвитку призвело до фактичного знецінення здобутків українців, що простежувалося в негативних оцінках сучасників, але й запрограмувало подібні підходи і наративи у формуванні світогляду наступних поколінь, що знаходились під впливом радянської ідеології.

«Дозвіл» мати право на самостійне існування української історії лише в межах Хмельниччини й не більше автоматично залишав за російською імперією привласнену спадковість багатовікового історичного та культурного надбання, починаючи ще з часів Давньої Русі. Сьогодні ми повертаємо з небуття героїчні сторінки нашого минулого, більш детально роздивляємося стосовно причинно-наслідкових зв'язків, обережніше поводимося з висновками, намагаючись донести широкому загалу історичну правду без прикрас і перебільшення, не приховуючи і визнаючи власні помилки і прорахунки.

У центрі цієї боротьби стоїть людина, чії цінності під час війни стають фундаментом ідентичності. Важливо, щоб суспільство не просто декларувало свободу, а інтегрувало гуманістичні орієнтири у щоденне життя, створюючи надійний щит проти зовнішніх маніпуляцій [5, с. 1045]. Саме така світоглядна стійкість дозволяє кожному відчувати себе суб'єктом історії, а не випадковим її свідком. Злочини російського імперіалізму вкотре нагадали про підступність і неабияку жорстокість, продемонстровані російською владою по відношенню до українського народу на попередніх етапах історичного розвитку. Світоглядна трансформація поглядів українців у ставленні до північного агресора відбувалася й через отримання свідчень про людські страсти та катування, спричинені у Бучі, Ірпені, Ізюмі, нагадуючи про жертви Батурина, Коліївщини, Крут, Биківні, Сандармоху в контексті стійкої ідеологічної спрямованості використання геноцидних дій та практик царським режимом і радянською владою.

Більше не дивує ставлення переважної більшості українців до національно-визвольних змагань і рухів, що відбувалися в українській історії, політичних програм, діяльності тих чи інших політичних лідерів. Як тут не погодитися з тим, що, як і раніше, «козацький ідеал вільної людини...дедалі глибше проникав у свідомість українського суспільства» [6, с. 219]. Контраст

між світоглядними оцінками в українському суспільстві напередодні російсько-української війни і сучасними подіями наочно підтверджується соціологічними дослідженнями знаних фахових установ, наявністю всебічної підтримки усіх верств населення, організацією і проведенням патріотичних заходів, акцій й т. п. Відчуття належності окремої людини до певної нації, що й слід вважати ознакою національної ідентичності, сприяла консолідації українського народу і влади, фронту й тилу, попри наявності існуючих труднощів і перешкод [7, с. 20]. Так само ідентифікація, самоусвідомлення власної відповідальності за долю своєї країни стали вирішальним фактором в житті і поведінці наших громадян, що опинилися за кордоном. Їх активна різнопланова діяльність, волонтерство, роз'яснювальна робота серед населення інших країн стали яскравим прикладом зростання самосвідомості, формування нової політичної культури, затвердження демократичних цінностей, без яких важко уявити сутність української ідентичності, яка набула консолідованого характеру [1, с.114].

Повномасштабна війна засвідчила готовність українців боронити свої права і свободи. Вона довела, що нація сприймається не лише через етнічну приналежність, але й через спільну історичну пам'ять, цінності та уявлення колективного майбутнього [7, с. 410]. Саме тому така політична конструкція є визначальною для нашого суспільства, у якому нація являє собою не лише культурний, а й політичний конструкт, який визначає основи держави, її цілісність і суверенітет.

Список використаних джерел

1. Міносян А., Варипаєв О. Російська агресія та українська ідентичність: екзистенційний вимір. *Національна пам'ять (на вшанування жертв тоталітаризму)*: збірник наукових праць. Львів: Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 2024. Випуск VII. С. 109–117. URL: <https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/03c42838-ae08-486c-b080-a757009fba15/content>
2. Новак А. Як поставала «імперія зла»? Досвід Центрально-Східної Європи. К.: Дух і літера, 2021. 352 с.
3. Джиджора І. Економічна політика російського правительства супроти України в 1710-1730 роках. К.: ТОВ «Видавництво «КЛЮ»», 2020. 320 с.
4. Кульчицький С. Чи була Україна російською колонією в царські і радянські часи? *Лікбез. Історичний фронт*, 15 вересня 2025 р. URL: <https://likbez.org.ua/chy-bula-ukrayina-rosijskoju-koloniyeu-v-tsarski-i-radyanski-chasy.html>
5. Варипаєв О. М., Міносян А. С. Ціннісні орієнтації як фактор становлення світогляду здобувача вищої освіти. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 5 (45). С. 1039–1052. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5\(45\)-1039-1052](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5(45)-1039-1052)
6. Щербак В. Генеза визвольного руху в Україні наприкінці XVI у першій половині XVII століття. *Україна в геопросторі середньовічної і*

ранньомодерної цивілізації: ідентифікаційні та соціокультурні контексти. Київ : Інститут історії України НАН України, 2025. С. 215–227.

7. Міносян А. С., Варипаєв О. М. Російська імперськість як екзистенційна загроза: український контекст. *STUDIA SLOBOZHANICA: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Слобожанський гуманітарій-2025»* Харків, ДБТУ, 30 квітня 2025 р. С. 18-21. DOI: <https://10.5281/zenodo.16740125>

8. Дрогомирецька М. М., Міносян А. С. Фактор гідності в українському культурно-історичному просторі. *Юрій Липа: стратегія нації та культура українського духу* : матеріали конф. (12-13 червня 2025 р.). Львів : Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 2025. С. 404–410. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Yurii_Lypa_stratehiia_natsii_i_kultura_ukrainskoho_dukhu.pdf?PHPSESSID=1e4q139n3ij1f8q53udre0kk96#page=406

МОЗГУНОВ

Володимир Володимирович,

доцент кафедри мовної підготовки
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат філологічних наук,
доцент;

ДОМБРОВСЬКИЙ

Кирило Григорович,

заступник Керівника Апарату Ради
національної безпеки і оборони
України, доктор філософії

МОВНІ АСПЕКТИ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ УКРАЇНЦІВ: ЧИ ГОТОВІ МИ ЗБЕРІГАТИ СВОЮ ІДЕНТИЧНІСТЬ?

Будь-яка система письма у сучасному світі виконує не лише функції фіксації мовлення у просторі й часі, передавання знань із покоління в покоління, а й виступає маркером ідентичності, почасти цивілізаційного вибору. Ми можемо не знати певної мови, але суто візуально визначимо, що літери «ש», «ז», «כ» – це графічні символи івриту, а «β», «π», «ψ» однозначно виступають символами грецької мови. Графіка може виступати символом цивілізаційного вибору, як це було з мовою турецькою (турки використовують латинську абетку як основу власної), або азербайджанською мовою. У період радянської імперії азербайджанці вимушені були користуватися кирилицею як основою власної графічної системи. І швидко від неї відмовилися із розвалом імперії. У 1989 році, коли імперія вже хиталася, у Молдові заявили, що основою молдавської мови є латинський алфавіт, і відмовилися від кириличної